

„Bírálni könnyű, alkotni nehéz.”

André Cardinal Destouches

LINÓMETSZÉS

Grafikai technikák 32
történeti áttekintő

Linófestékek 34

Metszőkések 39

Linóleumok 41

Linóprések 41

GRAFIKAI TECHNIKÁK, TÖRTÉNETI ÁTTEKINTŐ

A grafikai művek elkészülésük módszere alapján háromfélék: magasnyomás (fametszet, linometszet), síknyomás (litográfia) és mélynyomás (rézkarc). A sík- és mélynyomás a következő fejezetekben lesz részletesen tárgyalva, ebben a fejezetben csak a legrégebbi eljárást, a fametszetet illetve a 20. századtól elterjedt és napjainkban is igen népszerű linometszést tárgyaljuk.

A **fametszettel/linometszettel** a nyomófelület a lemez síkja. A rajzelemek, amelyek a nyomatot eredményezik, a lemez meg nem munkált részei. A grafikai megmunkálásnak itt tehát a domborműví kialakításra kell irányulnia, és így a papíron a lemezanyag ki nem vágott felületrészei hagynak grafikai nyomatot. Azok a képelemeknek tehát, amelyeknek a nyomásnál fehérnek kell maradniuk, csak úgy jöhetnek létre, ha a megfelelő helyeken a nyomólap (falemez, linolap) felülete nem kerül a papírral érintkezésbe, azaz mélyebben fekszik.

A **síknyomásnál (litográfia)** a festékfelvívó (zsiros) és a festéket fel nem vevő (nedvesített) felület részének váltakozása alkot grafikai alakzatot, és ez egy síkban, az alapanyag felületének síkján fekszik és kémiai, valamint fizikai beavatkozás eredménye.

A **mélynyomásnál (rézkarc)** az alapanyag felületének mélyített és festékanyaggal töltött mélyedései hagynak grafikai nyomatot a papíron.

Az itt ismertetett három egymástól eltérő grafikai alapelvek megfelelően a nyomás is egymástól eltérő módszer szerint megy végbe.

A magasnyomásnál a festőanyaggal behengerelt alapfelületre fektetett papírlapra, síkfelületű lappal, egyidejű, egyenletes és az egész felületre egyenletesen elosztó nyomást gyakorlunk.

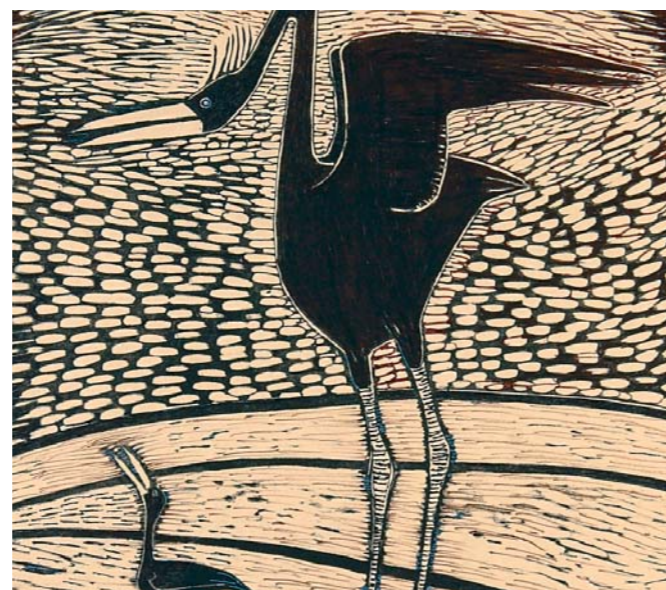
A síknyomásnál a festékkel behengerelt kőlapra fektetjük a papírlapot, erre egy ún. keménylemezt (kartont) borítunk, és ezután az ékelő léccet erős nyomás mellett végighúzzuk a kemény lemez felületén, miáltal a papírlap felveszi a litokó grafikai jegyeit.

Végül a mélynyomásnál a papírnak a festéket a mélyedések-ből mintegy ki kell mártania, ehhez egy időben két egymással szemben működő henger között préseljük át a rézlemez, papír és az ezen felfektetett rugalmas filclap hármast rétegét.

A MAGASNYOMÁS TÖRTÉNETE

A fametszet a legrégebbi grafikai eljárás. Egyidős a kínai-japán kultúrával, mert elmondhatjuk, hogy amióta Távol-Keleten a selyem kimonót hordják, azóta él a fametszés őse, a mintanyomó dúc. A mai értelemben vett fametszet ugyanis ebből a selyemfestőiparból fejlődött ki. Időben jóval megelőzi a könyvnyomtatást is. Talán mondhatjuk, hogy a könyvnyomtatás szülőanyja, mert Gutenberget egy fadúc vezette a nyomtatás gondolatára, mikor az első betűket fadarabkába véste a szövegek sokszorosítása végett.

Visszatérve a fametszethez, a selyemkimonó mintáihoz készülő dúcokkal végeztek először próbanyomatokat a kisebb selyemdarabokon. Az első ránk maradt fametszet 868-ban készült, amire STEIN AURÉL talált Nyugat Kínában, Tunhuangban. (Egy buddhista szent könyv illusztrációja). A fametszetű illusztráció a kínai buddhista könyvek terjedésével fejlődött

Eva Mazzucco: Első séta, linometszet

tovább (10-13. században). Japánban a 17. századtól virágzik az „ukiyoje”, mint népies festmény és mint fametszet. Ezt ismerte meg később elsőként Európa a keleti fametszetek közül, ezért jut sokaknak eszébe a fametszetről a japán fametszet.

A fametszet a reneszánsz Európában már fejlett és elterjedt technikának számított. Ezek a művek azonban alárendelt szerepet játszottak, mert nem tekintették önálló grafikai műveknek.

DÜRER, ALTDORFER híres metszetei a fametszet értelmében nem eredeti művek, mert ezek a művészek ábrázolásait általában tollrajzként adták ki fametsző mestereknek fába metszés céljából, hogy így műveiket széles körben, számos példányban népszerűsíthessék és értékesíthessék. Nem maguk a művészek metszték őket.

Sokáig a lapdúc módszer maradt az eredeti technika, amikor a fametszet olyan dúcra készült, amelyet a fa rostjainak menetébe vágta, ún. lapdúcon. A forradalmi átalakulás pedig akkor következett be, amikor a haránt szeletelt, ún. száldúcok használatára tértek át a fametszők. Az új technika ugyancsak a keleti őshazából, a Távol-Keletről jött át kontinensünkre. A 19. század első harmada már a csodálatosan fejlett, újszerű fametszetek keletkezésének ideje. A napóleoni háborúk után kialakuló új polgári rend alapján berendezkedő társadalomban megindul a termékeny munka és a művészetkedvelő új jólét. Nyilvános múzeumokat létesítettek, és a kiállítások katalógusai, a könyvek illusztrációi és a folyóiratok képanyaga már-már nélkülözhetetlenné tette a fametszetet. A 19. század végén már az impresszionisták képeit reprodukálják. A fényképezés feltalálása és alkalmazása sietteti a fametszés átalakulását. A fénykép mint reprodukció tárgyilagosságánál fogva kétségkívül megfelelőbb, mint a fametszet és ezért ilyen irányú alkalmazása szinte egy csapásra megszűnik.

Korunk fametszői már nem egyszerű iparosai a művészetnek, hanem legtöbbször maguk is kiváló művészek, metszeteik anyagszerűek, stílusosak és egyéniak.

A MAGASNYOMÁS TECHNIKÁJA

A magasnyomás lényege tisztán mechanika: a fehérnek előirányzott képelemek a lemezanyag megfelelő részeinek vésés útján történő sülyesztése által érhető el, és így a grafikai jegyek kialakításában csupán az érintetlenül maradt lemezfelület-részek szerepelnek.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy a negatív képelemek nem alkotórészei a metszetnek, sőt éppen e pozitív és negatív, fekete és fehér elemek ritmikus elosztása útján alakul ki az egész kép, ezeknek egymáshoz viszonyított aránya döntő jelentőségű a metszet stílusára is.

A magasnyomású grafikai megmunkálás alá kerülő lemez különféle anyagokból készülhet (fa, papír, linóleum), de minden esetben szükséges, hogy a műveletre alkalmassá tegyék. Bizonyos alaptulajdonságokkal azért rendelkeznie kell: megfelelő keménység és sűrűség, egyenletes anyageloszlás, másfelől előzetes megmunkálásnak kell kitenni (anyagtól függően), mert felületének síkszerűnek, simának és zártnak kell lennie.

A vésésnek olyannak kell lenni, hogy a nyomóelemek a mélyített anyagrészekből, vagyis a pozitív formák a negatívól ékformában emelkedjenek ki, azaz a nyomó- és mélyített felületet összekötő átmenetnek tompaszögben ferdén kell lefutnia.

A magasnyomás legklasszikusabb és legrégebbi anyaga a fa. Amennyiben a fa rostjai irányában, a fanövésnek megfelelően szelünk magunknak lemezeket, ún. lapdúccokat nyerünk. Ilyenek a régi kínai-japán és a reneszánsz európai fametszetek dúcai.

Ha pedig a falemez a fa növéseire merőlegesen, keresztmetszetszerűen haránt irányú szeletelés útján készül, ún. szálvagy harántdúccokat kapunk, amelyeknek sejtjei ezek szerint központi elrendezésűek, a rostok pedig függőleges állásúak. Ilyenek az újabbkori és a modern fametszetek dúcai, különösen mióta a 18-19. században ennek technikája végleg kifejlődött. A falemezhez csak a csomómentes, sűrű rostú, kemény, jól kiszáradt, de nem túlságosan sokáig raktáron hevert fa a legalkalmasabb. Alkalmos lehet a körtefa, de a

citrom-, narancs- és cédrusfa is kiváló falemezt szolgáltat, de legkiválóbb a puszpángfa.

A falemez a magasnyomás legnemesebb anyaga, de egyben a legkényesebb is.

Pótlására ma leggyakrabban a linóleumot használhatjuk. Ez igen rugalmas anyag, ezért inkább csak a lapdúccok metszésére szolgáló késekkel tudjuk metszeni. A szokásosnál ferdebben köszörült vésőket használunk.

A linómetszés nem alkalmas a fametszéshez fogható finomabb kivitelű művek létrehozására, mert a vékony vonalak metszésénél az anyag átszakadhat. Előnye, hogy rugalmasságánál fogva, nagy példányszámú nyomást is kibír. A linómetszés stílusa elűt a fametszésétől.

A dekoratív folthatásokra irányuló, nagyvonalú grafikai munkákra a linómetszés a legalkalmasabb.

LEVONATOK-NYOMATOK KÉSZÍTÉSE

1. A kimetszett nyomódúc előkészítése (tisztítás)
 2. Festékező henger segítségével a nyomódúc (nyomólap) befestése
 3. A nyomópréssbe helyezük a dúcot, illetve a papírt
 4. A nyomat elkészítése
- Amennyiben nem áll rendelkezésre prés gép, átdörzsölő eljárással is készíthetünk levonatot.

Ezt úgy készíthetjük, hogy a behengerelt dúcra a papírlapot simán felfektetjük és erre még egy papírlapot is helyezünk, majd ezután egy sima csontdarabbal, vagy egy nagyobb evőkanállal erélyes nyomás közepette dörzsöljük mindaddig, amíg a levonatpapír fel nem vette a festéket, azaz a képet.

Másik megoldás lehet, hogy egy tömör gumicsövet, egy lécdarab segítségével mángorlómódra mozgatjuk. A lehúzó papír és a gumicső közé rakjunk nedves itatósszerű puha papírt.

A lenyomatok készítéséhez a legalkalmasabbak a jól szívó, erős, rugalmas, magas rongytartalmú kézi merítésű papírok.

LINÓFESTÉKEK

Ferrario linófestékek

GI037500

20 ml vizes bázisú
7 színben egységáron

GI037600

20 ml olaj bázisú
7 színben egységáron

Schmincke linófestékek

I9...027

Vizes bázisú professzionális linófesték
12 színben, 250 ml-es kiszerezésben
egységáron

METSZŐKÉSEK

Brause metszőkés

A német Brause gyár az iskolai linókés, valamint kiegészítő termékeinek a piacvezető gyártója szerte Európában. A forgalmazott eszközeik alkalmasak arra, hogy a technikát megismerjük, elsajátítsuk. A készleteik (3 féle) tartalmazzák azokat az eszközöket, anyagokat melyek a metszés kivitelezéséhez szükségesek.

848B

Brause linókés

849B

Brause linókés

851B

Brause linókés

852B

Brause linókés

853B

Brause linókés

854B

Brause linókés

855B

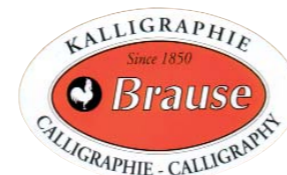
Brause linókés

Linónyel

I615B

Fából készült linónyel a Brause metszőkés befogadására alkalmas

Brause linókészletek

892B

Kezdőkészlet

Tartalma: 5db metszőkés, 1 db nyél, csipesz, fekete linófesték, festékező henger, A6 méretű linólemez
Kések: 851B, 852B, 853B, 854B, 855B

891B

Alapkészlet

Tartalma: 5db metszőkés, 1 db nyél, csipesz
Kések: 851B, 852B, 853B, 854B, 855B

893B

„Discovery” komplett készlet

Tartalma: 5db metszőkés, 5x20 ml linófesték, 2 db linóleum, 2 db festékező henger, 1 db linónyel, csipesz, keverőpaletta
Kések: 851B, 852B, 853B, 854B, 855B

Lyons metszőkés

Professzionális metszőkés, melyek a legkiválóbb anyagokból készülnek. A Lyons metszőkés és a hozzájuk tartozó nyél egybe építve kerül kereskedelmi forgalomba.

L33101

U formájú kés

L33103

Közepes homorú kés

L3310SET

Set 6 db-os linómetsző készlet

L33104

Keskeny homorú kés

L33105

V formájú kés

Ferrario linóleumok

2,5 mm vastag művészi linómetszet elkészítésére alkalmas linóleum.

GT037701

10x15 cm

GT037702

15x20 cm

GT037704

20x30 cm

GT037707

30x40 cm

GL038600

m² (tekercsben)

Forbo Marmoleum Walton 171/25 linóleum

Kifejezetten linómetszés céljára alkalmas 2,5 mm vastag linóleum, amely megfelelően rugalmas és tartósan használható metszetek lenyomatának elkészítéséhez.

4386837

10x15 cm

4386844

20x30 cm

4386851

30x40 cm

4386868

40x50 cm

4386875

1 m²

Gutenberg linóprések

HS501018

18x25 cm

HS501125

25x35 cm

